

מעשה דאבא אומנא-מקורות

בבלי מסכת תענית (כא ע"ב)

אבא אומנא, הנה אתי ליה שלמא כל יומא ממתיבתא דרקיעא. ולאבני, ממעלי שבתא למעלי שבתא. ולרבא, ממעלי יומא דכפורי למעלי יומא דכפורי. הנה קא חלשא דעתיה דאבני, על דאבא אומנא. אמרו ליה: לא מצית למיעבד פּעובדיה דאבא אומנא. מאי עובדיה דאבא אומנא? דכי הנה עבד (רפואה) [מלתא], הנה עבד ליה דוכתא דגברי לחודיהו ודנשי לחודיהו. והנה ליה לבושא דאית ביה קרנא, דהות בועי פי כוסילתא, דכי הות אתיא איתתא, מלביש לה, פי היכי דלא ליסתפיל בה. והנה ליה דוכתא (מאבראי) [דצניעא], למירמי ביה פריטי; דאית ליה, רמי ביה, דלית ליה, הנה אתי ויתבי ולא מיכסיף. וכי הנה מתרמי ליה צורבא מרבנן, אגרא מיניה לא שקיל (וכד הוה חזי איניש דלא אפשר ליה הוה) [ונבתר דקאי], נהיב ליה פריטי, ואמר ליה: זיל, איברי נפשך. זימנא חדא, שדר אבני זוגא דרבנן למבדקיה, (אזל לביתיה) אונבניהו ואוכלניהו ואשקיניהו ומך להו ביסתרקי בליליא. לצפרא, פרכיניהו ואיתניהו לשוקא. למחר, סליק ליה לשוקא ואשכחניהו. אמרו ליה: לישמיניהו מר היכי שווי, אמר להו: הכי והכי שווי. אמרו ליה: דילמא שווי טפוי? אמר להו: בהכי שקלי להו. אמרו ליה: דינדך נינהו, ושקליניהו מינדך. אמרו ליה: בּמטותא מינדך, במאי חשדתינך? אמר להו: אמניא: דילמא פדיון שבויים איקלע להו לרבנן, וכסיפא להו מלתא למימר. אמרו ליה: השתא נשקליה מר. אמר להו: מההיא שעתא אסחתייה לדעתאי לצדקה. חלש דעתיה דרבא על דאבני. איתחזי ליה בחלמא ואמרו ליה: מסתיף דקא מגני זכותך, אכולא פרכא.

תרגום חופשי עם מעט תוספות

אבא אומנא [שהיה מקיז דם במקצועו], היה מקבל שלום משיבה של מעלה כל יום, ואבוי כל ערב שבת, ורבא כל ערב יום כיפור.

קינא אבוי באבא אומנא. אמרו לו: אין ביכולתך לעשות כמעשיו.

ומה היו מעשיו של אבא אומנא? כאשר היה עושה את הדבר [מקיז דם], היה מכניס נשים לחוד וגברים לחוד. והיה לו בגד מיוחד שהיה בו חתך במקום הכנסת הקרן כדי להקיז דם. כאשר היתה באה אליו אשה היה מלביש אותה [בבגד הזה] על מנת שלא יסתכל עליה. ויש לו מקום צנוע שבו שמים [החולים] את התשלום שהוא נוטל. מי שיש לו שם, ומי שאין לו אינו מתבייש [שכן המקום צנוע ואין רואה]. כאשר היה מזדמן לו תלמיד חכם לא היה נוטל ממנו שכר כלל, וכאשר היה קם היה נותן לו מטבעות ואומר לו: לך, הברא נפשך.

יום אחד שלח אליו אבוי זוג תלמידים על מנת לבדוק אותו. [אבא אומנא] הושיבם, האכילם, הישקם ופרס להם שטיחים [שיוכלו לישון עליהם] בלילה. כשהגיע הבוקר כרכו התלמידים [את השטיחים] ולקחו אותם וקמו ויצאו להם לשוק, ומצאו שם את אבא אומנא. אמרו לו: יעריך אדוני כמה הם שווים. אמר להם: כך וכך. אמרו לו: ושמא הם שווים יותר? אמר להם: בסכום זה קניתיהם אני. אמרו לו: שלך הם ולקחנו ממך.

אמרו לו: במטותא ממך, במה חשדת בנו? אמר להם: אמרתי שנקלע לחכמים [מקרה של] פדיון שבויים [והיו זקוקים לכסף] והתביישו לומר לי. אמרו לו: עכשיו ייקח אדוני את

השטיחים. אמר להם: כבר מאותה השעה [שחשבתני שמדובר במקרה של פדיון שבויים] התייחסי אליהם כאל צדקה [ובעצם כבר וויתרתי עליהם].

רבא קינא באביי. אמרו לו: דיך שאתה מגן בזכותך על כל העיר [שבה אתה גר - התייחסות למסורת שמובאת קודם לכן בגמרא].

מהרש"א חידושי אגדות מסכת תענית דף כא עמוד ב

משום דאבא אומנא א"ל לא מצית עבדי כו'. נראה לפרש דהוה חלשא דעתיה דאביי ובעי לידע בעובדי דאבא אומנא שהם טפי מעובדיה ורצה הוא ג"כ לעשות כן וא"ל דלא מצית למיעבד כעובדיה כו' ובהכי נייחא דעתיה דאביי כיון דלא היה אפשר לו להיות אומנא שהוא היה ראש הישיבה:

קרבן אורה מסכת תענית דף כא עמוד ב

זה הוא ענין הני תלתא צדיקי דהוי אתי להו שלמא ממתיתבא דרקיע, כי בשביל מעשיהם הטובים שהרבו שלום בעולם בשכר זה אתי להו שלמא מלמעלה, ולזה אבא אומנא מחמת מעשיו הגדולים שהם מעין ריבוי השלום, דהוי מחית גברא לחוד ונשיא לחוד שלא יבאו לדבר עבירה, וגם לא נסתכל בה, ומעשיו אלו הם גורמים ריבוי השלום, כמעשה יוסף, ומעשה פנחס שבשביל שקינא על ברית ניתן לו ברית שלום, לזה זכה דהוי אתי ליה שלמא מרקיע כל יומא, ואביי ורבא הם זכו שבכל עת שנתרבה השלום למעלה הוי אתי גם עליהו, וידוע כי במעלי יומא דשבתא היא עת רביית השלום בעולם, כאמור השבח בואי בשלום כו', ובעת הזאת הוי אתי ליה שלמא לאביי, וכן מעלי יומא דכיפורי האכילה ושתיה בו הם תקוני השלום והעולם כנודע, ואז הוי אתי ליה שלמא לרבא

שפת אמת מסכת תענית דף כב עמוד א

בגמ' כרכינהו ושקלינהו יש לתמוה למה אין זה בכלל לא תגנובו אפי' ע"מ לשלם כפל ואפשר דדוקא כשרוצה שיתוודעו הבעלים שנחסר מהם היא בכלל גניבה משא"כ הכא לא הי' זמן שיתוודע לו והם החזירו לו קודם שנתוודע לו שנגנב ממנו להכי שרי, וצ"ע לדינא בפרט דבשעה זו שהודיעו לו הי' סבור שרוצין לגנוב ממנו שהרי ע"ז שאלו אותו במאי חשדתינן, וגם תשובתו אמינא פדיון שבויים איקלע להו אין מובן וכי רשאין לעבור על לא תגנוב לצורך פדיון שבויים, ולולי דמסתפינא הי"א פי' אחר בגמ' דכיון דדרכו של אבא אומנא הי' ליתן משלו רפואות לחולה עני י"ל שהכיר אותם שהם עניים ואין להם על מה לשכוב נתן להם לחלוטין אותם בוסתרקיי שיהי' להם לשכוב עליהם ושלהם הוא רק לא למכור אותם בשוק ולכן הי' מקום לחשוד אותם והוא השיב דשמא פדיון שבויים נזדמן להם ולפי"ז הא דאמר להו מההיא שעתא אסחתינהו דעתי לצדקה היינו תיכף בלילה כשנתן להם לשכוב וגם הם ידעו זאת רק שלא רצו לקבלם ממנו שלא באו רק לנסותו וצ"ע: